

EKONOMİK KRİZE KARŞI DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ALINAN VERGİSEL ÖNLEMLER

1. Giriş

1929 ve sonrasında yaşanan büyük buhrandan sonra, yeryüzünün gördüğü en büyük kriz olarak tanımlanan mevcut ekonomik kriz, başta krizin çıktığı Amerika ve Avrupa ülkeleri olmak üzere tüm dünyada çeşitli önlemlerle kontrol altına alınmaya çalışılıyor. Bu ortamda nominal faiz oranlarının sıfır seviyelerine yaklaşmış olması para politikalarının krizle mücadeledeki etkinliğini azaltıyor ve maliye politikalarını ön plana çıkartıyor. Alınan maliye politikası tedbirleri çerçevesinde, vergi indirimleri ve kamu harcamalarındaki artış yoluyla toplam talebin artırılması amaçlanıyor. Bu çalışmada, öncelikle OECD ve IMF'in krizle mücadelede etkili olabilecek vergi politikalarına ilişkin görüşleri ele alınacak, sonrasında ise çeşitli ülkelerde maliye politikaları çerçevesinde alınan vergisel tedbirler özetlenecek ve sonuç olarak alınan tedbirlere ilişkin genel bir değerlendirme yapılacaktır.

2. Uluslararası Kuruluşların Krizle Mücadelede Vergi Politikalarına Yaklaşımı

2.1. OECD

OECD, global ekonomik krizin salt para politikaları ile çözülmesinin mümkün olmadığını, etkin maliye politikaları ile de desteklenmesi gerektiğini belirtiyor. Alternatif maliye politikaları arasında ise vergi indirimleri özel bir önem arz ediyor. Vergi indirimleri konusunda genellikle söz konusu indirimlerin parasal büyüklüğüne odaklanıldığına dikkat çeken OECD, hedeflenen sonuçların maksimum düzeyde alınabilmesini sağlamak ve vergi indirimlerinin uzun vadede ekonomik büyümeye zarar vermesini engellemek için parasal büyüklüğün yanında, indirim yapılacak vergilerin ve indirim ölçüsünün de iyi dizayn edilmesi gerektiğini belirtiyor. İşte tam da bu noktada ciddi bir ikileme karşlaşıyor. Kriz ortamında alınan tedbirlerin amacı öncelikle kısa vadede toplam talebi artırmak. Ancak, uzun vadede ekonomik büyüme için toplam arzı artıracak politikalara ihtiyaç duyuluyor. OECD, bu ikilemi aşmak için kısa vadede toplam talebi ve uzun vadede toplam arzı artıracak vergi politikalarının uygulanması gerektiğini belirtiyor.

Buna göre, uzun vadede ekonomik büyümeyi destekleyen vergi yapısının iki önemli boyutu var. Birincisi, farklı vergi türleri arasındaki denge. İkincisi ise gelir vergisi, KDV gibi kişisel vergilerin dizaynı.

OECD tarafından yapılan araştırmalar, farklı vergi türleri arasındaki denge açısından, vergi yapısında kurumlar ve gelir vergisinden (sosyal güvenlik primleri dahil) tüketim ve emlak vergilerine doğru uygulanacak bir kaymanın ekonomik büyümeyi destekleyeceğini gösteriyor. Bu durum, tüketim vergilerinin aksine, gelir vergilerinin yatırım ve tasarrufları caydırıcı etkiye sahip olması ile açıklanıyor. Ayrıca, artan oranlı gelir vergisi tarifeleri işgücü arzını ve kalitesini de olumsuz olarak etkiliyor. Gayrimenkul üzerinden alınan vergilerin artırılması ile gelir vergisindeki indirimlerin dengelenebileceği ve bu vergilerin, konut piyasasındaki verimliliği ve

işgücü piyasasındaki hareketliliği azaltan gayrimenkul alım satım vergilerinden daha iyi olduğu belirtiliyor.

Gelir vergisi, KDV gibi kişisel vergilerin dizaynı çerçevesinde ise aşağıda belirtilen vergisel değişikliklerin uzun vadeli ekonomik büyümeyi destekleyeceği ifade ediliyor.

- Katma Değer Vergisinin tek bir standart oran üzerinden alınması ve istisnaların, ekonomideki sapmaları engellemek, idari maliyetleri düşürmek ve mükellef uyumunu artırmak amacıyla mümkün olduğunca minimum düzeyde tutulması;
- Düşük maaşlı çalışanların gelir vergisi ve sosyal güvenlik primlerinin indirilmesi;
- Özellikle asgari ücretin yüksek olduğu ülkelerde olmak üzere, düşük maaşlı çalışanların sosyal güvenlik primlerinde işveren payının da indirilmesi;
- Gelir vergisi tarifesindeki en yüksek oranın, girişimciliği ve işgücü eğitime yönelik yatırımları desteklemek amacıyla indirilmesi.

Öte yandan, OECD, vergi yapısına ve dizaynına ilişkin yapılacak değişiklikler sırasında, ülkenin genel mali durumu, ekonominin yapısı gibi uygulanacak politikaların etkinliğini ve verimliliğini belirleyen pek çok faktörün göz önünde bulundurulması gerektiğinin altını çiziyor. Ayrıca, her türden vergi politikasının ülkedeki gelir dağılımı üzerindeki etkisinin de iyi değerlendirilmesi gerektiğini vurguluyor. Özellikle kriz dönemlerinde, düşük gelirli kesimlerin krizden büyük ölçüde etkilendiğini belirten OECD, zaten düşük geliri nedeniyle çok fazla vergi ödemeyen bu kesimlerin vergi indirimleri yanında doğrudan gelir destekleriyle de desteklenmesinin önemine dikkat çekiyor.

2.2. IMF

IMF bugün yaşanan krizin küresel bir kriz olduğunu ve bu nedenle krize karşı alınacak önlemlerin de küresel ölçekte olması gerektiğini belirtiyor. Bu kapsamda, maliye politikalarının öneminin de arttığının altı çiziliyor. Buradaki en önemli soru kamu harcamalarının ve bütçe açıklarının artmasına yol açacak mali destek paketlerinin sorunun çözümüne katkı sağlayıp sağlayamayacağı. Zira, özellikle Eylül 2008'den sonra başta Amerika ve İngiltere olmak üzere çeşitli ülkelerde faiz oranlarının indirilmesi ve bankaların kamulaştırılması ya da kamu sermayesi ile desteklenmesi krize çare olmuş gibi görünmüyor.

IMF'e göre burada önemli olan krize karşı hangi politikanın değil hangi politika setinin uygulandığı. Sadece para ya da sadece maliye politikaları ile sorunu çözenin mümkün olmadığını belirten IMF, üç ayrı önlemin alınması ve bunların eş zamanlı olarak uygulanması gerektiğini ifade ediyor.

Bunlardan birincisi; bankaların sermaye yapılarını güçlendirerek ve aktiflerindeki "kötü" nitelikteki varlıkları ayrıştırarak finansal sistemi çalışır hale getirmek. Bu kapsamda bugüne kadar özellikle Amerika ve İngiltere'de bazı adımlar atıldı ancak uygulama zaman alıyor. Ancak bu süreç tamamlandığı zaman kredi akışının ve sistemin tekrar çalışmaya başlayacağı öngörülüyor.

İkincisi, para politikası uygulamaları ile talebi arttırmak. Ancak, para politikasının etkisi faiz oranlarındaki gerileme nedeniyle oldukça sınırlı görünüyor. Zira, Amerika ve Avrupa'da merkez bankası nominal faiz oranları sıfıra çok yaklaşmış durumda. Buna ilaveten, kredi piyasasında var olan sorunlar da düşen faizlerin talep üzerinde beklenen etkisini azaltacak bir diğer faktör olarak karşımıza çıkıyor.

Eş zamanlı olarak alınması gereken önlemlerden üçüncüsü ve belki de en önemlisi ise iyi tasarlanmış maliye politikaları ile talep ve üretimdeki düşüşü engellemek. IMF iyi tasarlanmış maliye politikalarını, vergi indirimleri ve kamu harcamalarından oluşan ve iç talebi canlandırmayı hedefleyen bir politika paketi olarak tanımlıyor. IMF, bu çerçevede etkili olabilecek maliye politikalarına örnek olarak; işsizlik ödeneğinde artış, gelir vergisi indirimi (özellikle borç yükü altındaki mükelleflere yönelik) ve sosyal güvenlik harcamalarının artırılması gibi önlemleri gösteriyor.

Söz konusu önlemleri tüm ülkelerin global ölçekte bir araya gelerek koordineli bir şekilde alması gerektiğini vurgulayan IMF, sadece bazı ülkelerin mali teşvikleri uygulaması durumunda, bu ülkelerdeki talep artışının bir kısmının yurtdışından gelen ürünlere kayması nedeniyle, söz konusu ülkelerin cari açığta artış riskiyle karşı karşıya kalabileceğini belirtiyor.

3. Çeşitli Ülkelerde Krize Karşı Alınan Vergisel Önlemler

3.1. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği 200 milyar Euro'luk mali destek paketini onaylayarak yürürlüğe koydu. Üye devletler bu fondan kendilerine tahsis edilen tutarları kullanmak suretiyle çeşitli vergi indirimleri ve mali destek programlarını yürürlüğe koyacaklar.

Avrupa Birliği yaptığı diğer bir düzenleme ile üye ülkelerin özel sektöre yönelik yapabileceği mali desteklere ilişkin kuralları 2009 ve 2010 yılları için değiştirdi. Buna göre, üye ülkelerin sübvansiyonlu krediler, hazine garantileri ve şirketlere sermaye desteği verilmesi yoluyla yapabilecekleri devlet yardımlarının sınırı 200 bin Euro'dan 500 bin Euro'ya çıkartıldı. Bu tutarın üzerinde bir harcama yapılması gereken hallerde Avrupa Birliği'nden izin alınması gerekiyor.

Diğer taraftan, Avrupa Birliği önümüzdeki dönemde ekolojik ürün ve hizmetlerde KDV oranını düşürmeyi planlıyor.

3.2. Amerika Birleşik Devletleri

Ekonomik krizin en derinden etkilediği ülkelerden biri olan Amerika'da kurumlara ve bireylere yönelik olarak 342 milyar dolarlık bir vergi indirim paketi hazırlandı. Bu kapsamda yıllık geliri 200 bin doların altında olan bekar işçilere 500 dolar, evlilere ise 1.000 dolarlık vergi indirimi yapıldı. Halen geliri yeterli olmadığı için vergi ödemeyenlere yönelik olarak da, bu kişilerin sağlık sigortası masraflarını karşılayacak bir ödeme yapılması öngörülmüyor.

Ülkede hızla artan işsizlikle mücadele edebilmek amacıyla işverenlere ise aldıkları her yeni işçi için 3.000 dolar tutarında vergi indirimi uygulanması planlanıyor.

Ayrıca, 2008 yılında yürürlüğe konulan bonus amortisman uygulamasının 2009 yılında da uygulanması kararlaştırıldı. Bonus amortisman uygulamasında, işletmeye alınan ve mevzuatta belirlenen özellikleri taşıyan demirbaşların ilk yıl % 50'si amortismanına tabi tutularak kurum kazancından indirilebiliyor.

Diğer taraftan, şirketler için geçmiş yıl zararlarını devir süresi 2 yıldan 5 yıla çıkartıldı.

Kırsal kesimlerde yapılacak geniş bant internet altyapı yatırımlarına vergi indirimi getirildi.

Yenilenebilir enerji kaynaklarına ilişkin yatırımlara uygulanan vergisel teşvikler genişletildi.

İşsizlik maaşından kesilen vergi, geçici olarak uygulanmak üzere, maaşın ilk 2.400 dolarlık kısmı için kaldırıldı.

En az üç çocuk sahibi olan ailelere yönelik vergi indirimi oranı artırıldı.

Bilgisayar ve işletim sistemi harcamaları eğitim harcamaları kapsamına alınarak gelir vergisi matrahından indirim konusu yapılabilmesi imkanı getirildi.

1 Ocak - 1 Temmuz 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilecek konut alımlarına 7.500 dolara kadar vergi indirimi uygulaması başlatıldı.

2009 yılına kadar, 5 yıldan fazla süreyle elde tutulan küçük ölçekli işletme hisselerinin satışından elde edilen karın % 50'si vergiden müstesna tutuluyordu. Bu oran % 75'e çıkartıldı.

3.3. Japonya

Ev kredilerine ilişkin yapılan faiz ödemelerindeki vergi indirimi süresi 5 yıl uzatıldı.

Gerçek kişiler için 2009 ve 2010 yıllarında alınacak olan arazi ve arsaların en erken 5 yıl sonra satılması halinde, elde edilen kazançla ilişkin olarak 10 milyon Japon Yeni'ne kadar vergi indirimi getirildi. Şirketler için de, 2009 ve 2010 yıllarında alınacak olan arazi ve arsaların 10 yıl içinde satılması halinde, elde edilen kazancın bir kısmına ilişkin verginin ertelenmesine yönelik düzenlemeler yapıldı.

Kar paylarına yönelik olarak uygulanmakta olan düşük oranlı (% 7) vergileme 3 yıl süre ile uzatıldı.

Küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik düşük oranlı olarak uygulanan kurumlar vergisi 2 yıllık süre için %22'den % 18'e indirildi.

12 aydan uzun süreli iş ortaklıklarında, yabancı ortak hissesinin % 25'i geçmemesi kaydıyla, yabancı ortağın hisse satışından doğan kazancın vergiden istisna edilmesi öngörülmüştür.

Ayrıca, 2 yıllık bir süre için uygulanmak üzere, şirketlere enerji tasarruflu ofis makine ve cihaz alımlarında vergi indirimi yapılması planlanıyor.

3.4. Çin

1 yıl süre ile geçerli olmak üzere, 20 Ocak 2009 tarihinden itibaren yeni araç alımlarında motor hacmi 1.600 cc ve altında olan araçlara uygulanan taşıt vergisi % 10'dan % 5'e indirildi. Bu indirimle ülkenin en önemli sektörlerinden biri olan otomotiv sektörünün desteklenmesi amaçlanıyor. Ayrıca, yüksek karbon emisyonlu araçlarını daha düşük emisyonlu çevreci araçlarla değiştirenlere bir defaya mahsus olmak üzere vergi indirimi uygulanması planlanıyor.

Krizden büyük ölçüde etkilenen sektörlerden biri olan havayolu taşımacılığını desteklemek üzere ise % 3 oranındaki yakıt vergisi 2011 yılına kadar sıfıra indirildi ve 1 Ocak 2008'den sonra alınmış olan yakıt vergilerinin de, havayolu şirketlerinin takip eden aylardaki vergi borçlarına mahsup edileceği açıklandı.

3.5. Almanya

Almanya ekonomik krize karşı 50 milyar Euro tutarında bir destek paketi hazırladı. Bu paket çerçevesinde aşağıdaki düzenlemeler yapıldı.

Asgari geçim indirimi 664 Euro'dan 8.004 Euro'ya yükseltildi.

Gelir vergisi tarifesindeki en düşük oran % 15'ten % 14'e indirildi.

50 milyar Euro'luk paketin 18 milyar Euro'su yatırım harcamalarına ayrıldı. Bu tutarında yaklaşık 3'te 2'sinin işgücü eğitimi ve mesleki yetiştirme faaliyetlerine tahsis edilmesi planlandı. Kalan kısmı da kara ve demir yolu ile internet altyapı yatırımlarına ayrıldı.

Sağlık sigortası primleri % 15.5'ten % 14.9'a indirildi.

Halen çocuk yardımı alan tüm ailelere, bir defaya mahsus olmak üzere, çocuk başına 100 Euro ek ödeme yapıldı. Buna ilaveten, 6 ile 13 yaş arasındaki çocuklara uygulanan çocuk yardımı oranı % 60'tan % 70'e çıkarıldı.

Otomotiv sektörüne yönelik olarak hurda indirimi uygulaması yürürlüğe konuldu. Buna göre, en az 9 yaşındaki eski aracını hurdaya çıkarıp yeni araç alanlara 2.500 Euro tutarında vergi indirimi uygulanacak. Ancak, bu uygulamadan yararlanabilmek için hurdaya çıkarılacak araca en az 1 yıl süreyle sahip olma şartı aranacak.

Bütün bu önlemlere ek olarak, bankaların kredi vermekteki isteksizliğini gözönüne alan Alman hükümeti, reel sektöre verilecek kredilere garantör olmak amacıyla 100 milyar Euro tutarında kredi garanti fonu oluşturdu.

3.6. İngiltere

1 Aralık 2008 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 13 ay süreyle KDV oranı % 17.5 den % 15'e indirildi. İndirimin kamuya maliyeti 12.5 milyar Pound olarak hesaplanıyor.

İşletmelerin kısa vadeli nakit ihtiyaçlarına destek olmak amacıyla KDV iade işlemleri hızlandırıldı.

Çok yüksek kazanç sahibi oyuncu, şarkıcı, futbolcu gibi kişilerle ultra zenginleri denetlemek amacıyla Maliye Bakanlığı bünyesinde özel bir birim kuruldu.

Halen 6.035 Pound olan asgari geçim indiriminin 2009 yılı için 10.000 Pound'a çıkarılması planlanıyor.

3.7. Kanada

1 Ocak 2009 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, hanehalkı tasarruflarını teşvik etmek amacıyla vergiden muaf yatırım hesabı uygulaması yürürlüğe girdi. Buna göre, bankalarda bu kapsamda açılacak hesaplara her bir yıl için 5.000 Kanada Dolarına (4.100 Amerikan doları) kadar yatırılan para ya da diğer sermaye piyasası enstrümanları (devlet tahvili, hazine bonusu, yatırım sertifikası vb.) her tür vergiden müstesna olacak. Uygulama bir yandan vatandaşları tasarrufa teşvik ederken, diğer taraftan da banka ve sermaye piyasalarına fon sağlamayı amaçlıyor.

Diğer taraftan, küçük ölçekli işletmeleri desteklemek amacıyla, küçük işletme limitini belirleyen işletme karı tutarı 400 bin Kanada dolarından 500 bin Kanada dolarına yükseltildi. Buna göre, yıllık işletme karı söz konusu limitin altında kalan işletmeler standart oran olan % 19 yerine % 11 oranında kurumlar vergisi ödeyecek.

Ekonomik büyümeyi teşvik etmek amacıyla alınan bir diğer önlemlerle de mevcut konutların yenilenmesi için yapılan harcamalara vergi indirimi uygulaması başlatıldı. Bu kapsamda, 1.000 Kanada Doları'nın üzerindeki harcamalar için, harcama tutarının % 15'i oranında vergi indirimi uygulanacak. Ancak harcamaların azami 10.000 Kanada Doları'na kadarki kısmı bu indirim kapsamında değerlendirilebilecek. Buna göre, yararlanılacak maksimum vergi indirimi tutarı (9000*%15) 1.350 Kanada doları olacak. Geçici nitelikteki bu teşvik uygulaması da 1 yıl süre ile yürürlükte kalacak.

Ayrıca, ilk defa evsahibi olacak kişilere yönelik olarak vergi indirimi uygulaması başlatıldı. Buna göre, 27 Ocak 2009 tarihinden sonra alınan konutlar için 5.000 Kanada Dolarına en düşük gelir vergisi oranı (2009 yılı için % 15) uygulanmak suretiyle bulunacak tutar gelir vergisinden indirilecek.

İmalat sanayini desteklemek amacıyla 2008 ve 2009 yıllarında geçici olarak uygulanmak üzere yürürlüğe konulan hızlandırılmış amortisman uygulamasının süresi 2012'ye kadar uzatıldı. Buna göre, imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmeler amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin maliyetinin % 50'sini kıymetin alındığı yıl amortisman gideri olarak kurum kazancından indirebilecekler.

Benzer şekilde, 2009 ve 2010 yıllarında uygulanmak üzere, işletmelere alınan bilgisayar ve işletme sistemleri alındığı yıl % 100 oranında amortismanına tabi tutulacak.

Maden arama faaliyetlerini desteklemek amacıyla 2009 yılında yürürlüğe konulan % 15 oranındaki vergi indirimi uygulaması da 1 yıl süre ile uzatıldı.

3.8. Avustralya

Küçük ölçekli işletmelere yönelik olarak geçici vergi ödemelerinde indirim yapıldı. Buna göre, yıllık cirosu 1,3 milyon doların altında olan işletmelere uygulanan geçici vergi % 20 oranında indirildi. Bu şekilde söz konusu küçük ölçekli işletmelerin kısa vadeli nakit ihtiyaçlarının karşılanması hedeflendi.

12 Aralık 2008 ile 1 Temmuz 2009 tarihleri arasında alınan ya da imal edilen ve değeri 10.000 Avustralya Doları'nın üzerinde olan amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin maliyet değerinin % 10'u oranında ek gider yazma imkanı getirildi.

Evi olmayan vatandaşlara yönelik olarak ise, bankalar nezdinde İlk Ev Tasarruf Hesabı adıyla açılacak tasarruf hesaplarından elde edilecek gelirlere düşük oranlı vergi uygulaması yürürlüğe girdi. Buna göre, söz konusu hesaplardan elde edilen gelir % 15 oranında vergiye tabi tutulacak ve bu hesaplara her yıl için 5.000 Avustralya Dolarına kadar yatırılacak paranın % 17'si devlet katkısı olarak hesaba ilave edilecek. Bu hesaplarda tutulabilecek paranın üst sınırı 75.000 Avustralya Doları olarak tespit edildi. Söz konusu tasarruf hesaplarında biriken para yeni bir ev almak ya da inşa etmek dışında başka bir amaç için kullanılmayacak.

Yabancı yatırımcıların yatırım ortaklıklarından elde ettikleri karlara uygulanan stopaj vergisi oranı da % 30'dan % 7.5'a indirildi.

3.9. İsveç

1 Ocak 2009 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, Kurumlar vergisi oranı % 28'den % 26.3'e indirildi.

3.10. Bulgaristan

1 Ocak 2009 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere kurumlar vergisine yönelik vergi tatili uygulaması yürürlüğe girdi. Buna göre, yüksek teknoloji, tarım, altyapı ve imalat sanayiinde 1

Ocak 2009 tarihinden itibaren yapılacak yatırımlara ilişkin elde edilen kazançlar 5 yıl süreyle kurumlar vergisinden müstesna olacak.

3.11. Singapur

1 Nisan 2009 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, kurumlar vergisi oranı % 18'den % 17'ye indirildi.

4. Türkiye'de Krize Karşı Alınan Vergisel Önlemler

30 Ekim 2008 tarih ve 27039 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tahsilat Genel Tebliği (Seri: B Sıra No: 4) ile vade tarihi 01.09.2008 tarihinden önce olan her türlü vergi, resim, harç, fon payı, vergi cezası, para cezası, gecikme faizi, gecikme zammı gibi tüm amme alacaklarını yıllık % 3 tecil faizi ile 18 aylık vadede ödeme imkanı getirildi.

22 Kasım 2008 tarih ve 27062 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5811 sayılı bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanun ile yurtdışında bulunan para, döviz, altın, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının ülkeye getirilmesi ve taşınmazların kayda alınması halinde % 2 oranında vergiye tabi tutulması ve bu varlıklara ilişkin olarak herhangi bir vergi incelemesinin yapılmaması hüküm altına alındı. Aynı şekilde, yurt içinde bulunan ancak işletmelerin özkaynakları içinde yer almayan bu türden varlıkların sermaye olarak işletmelere konulması halinde % 5 oranında vergilendirilmesi suretiyle kayıt altına alınması imkanı getirildi.

Ayrıca, 18.02.2009 tarih ve 5838 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca 31.12.2008'de sona eren gelir vergisi stopaj teşviği, sigorta primi işveren hissesi teşviği ve enerji desteği uygulamalarının yürürlük süresi 31.12.2009 tarihine kadar 1 yıl süreyle uzatılmıştır.

Yine aynı kanunla, yatırımları teşvik etmek amacıyla, gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerine yönelik olarak indirimli kurumlar vergisi uygulaması başlatılmıştır. Buna göre, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek illerde ve sektörlerde yapılacak yeni yatırımlar ile tevsi yatırımları neticesinde elde edilecek kazançlar indirimli oranda gelir ve kurumlar vergisine tabi tutulacaktır. Kanun kapsamında Bakanlar Kurulu'na kurumlar vergisini % 90'ına kadar indirimli uygulatma yetkisi verilmiştir. Bu durumda, kurumlar vergisi oranı % 2'ye kadar indirimli olarak uygulanabilecektir. Burada devletin sözkonusu yatırımlara yapacağı katkı tutarı, indirimli kurumlar vergisi uygulanmak suretiyle tahsilinden vazgeçilen vergi tutarı kadar olacaktır. Bu tutarın üst limiti, 50 milyon TL'yi aşan büyük ölçekli yatırımlar için yatırım harcaması tutarının % 45'ini, diğer yatırımlar için % 25'ini geçmemek üzere Bakanlar Kurulunca belirlenecektir. Diğer taraftan, Hazineye, özel bütçeli idarelere, il özel idarelerine veya belediyelere ait arazi veya arsaların üzerinde bu madde kapsamında yapılacak yatırımlar için kırkdokuz yıl süreli irtifak hakkı tesisi imkanı getirilmiştir.

5838 sayılı Kanunla yapılan bir diğer düzenleme ile, münhasıran tekstil, konfeksiyon ve hazır giyim, deri ve deri mamulleri sektörlerinde faaliyette bulunanlardan üretim tesislerini Bakanlar

Kurulunca belirlenen illere 31/12/2010 tarihine kadar nakleden ve asgari 50 kişilik istihdam sağlayan mükelleflerin, bu illerdeki işletmelerinden sağladıkları kazançlar için nakil tarihini izleyen hesap döneminden itibaren beş yıl süreyle kurumlar vergisi oranını % 75'i geçmemek üzere indirimli uygulamaya Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. Bu uygulamadan gelir vergisi mükellefleri de yararlanabileceklerdir.

Ayrıca, aynı kanun kapsamında, kablolu, kablosuz ve mobil internet servis sağlayıcılığı hizmeti üzerinden alınan Özel İletişim Vergisi oranı % 15'ten % 5'e indirilmiştir.

5. Sonuç

2007 yılı ortalarında finansal piyasalarda başlayan kriz, 2008 yılı sonunda global bir ekonomik krize dönüştü. Kriz ilk olarak finans sektörünü etkilediği için alınan ilk önlemler de finans sektörüne yönelik oldu. Ancak, finans sektöründeki krizin alınan tedbirlere rağmen derinleşmesi ve reel sektörü de etkisi altına alması üzerine maliye politikaları devreye girdi. Krizden etkilenen ülkeler çeşitli para ve maliye politikası önlemleri ile ülke ekonomilerini muhtemel bir resesyondan korumaya çalışırken, uluslararası kuruluşlar da bu ortamda uygulanacak teşvik politikalarına ilişkin genel kriterleri ortaya koymaya çalışıyorlar.

Bu çerçevede, OECD, kısa vadede mevcut krizin etkilerini hafifletmek ve uzun vadede ekonomik büyümeyi desteklemek amacıyla vergi yapısındaki ağırlığın gelir vergilerinden tüketim vergilerine kaydırılması gerektiğini belirtiyor. OECD bu tespiti yaparken doğal olarak tek tek OECD üyesi ülke verilerini ele almak yerine 30 üye ülkenin ortalamalarını dikkate alıyor. Bu nedenle, verileri OECD ortalamaları civarında olan ülkeler için kabul edilebilir nitelikteki söz konusu değerlendirmeler, verileri OECD ortalamalarından farklı olan ülkeler için aynı anlamı taşımıyor. Dolayısıyla, her ülkenin kendi özel durumunu dikkate alarak politika geliştirmesi gerekiyor.

Bu anlamda, Türkiye'yi ele aldığımızda, Türkiye'deki vergi yapısının OECD ortalamalarına göre önemli farklar taşıdığı görülüyor. Bu durum, vergi yapısına ilişkin iki önemli veride kendini gösteriyor; vergi gelirleri içerisinde dolaylı-dolaysız vergilerin oranı ve toplam vergi gelirlerinin GSYH'ya oranı.

Türkiye'de mal ve hizmet tüketimi üzerinden alınan dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri (sosyal güvenlik primleri dahil) içindeki payı 2007 yılı itibariyle, % 46,9'dur. Söz konusu oran için OECD ortalaması ise % 32'dir. Görüldüğü üzere, Türkiye'de dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı OECD ortalamasının üzerinde.

Vergi gelirlerinin GSYH'ya oranı ise 2006 yılı itibariyle Türkiye'de % 24.5, OECD ortalamasında ise % 35.9'dur.

Bu iki temel gösterge, Türkiye'de dolaylı vergilerin oranının OECD ortalamasının üstünde olmasına rağmen toplam vergi gelirlerinin GSYH'ya oranının OECD ortalamasının altında kaldığını göstermektedir. Türkiye'nin vergi yapısındaki bu farklılığın en önemli nedeni kayıt dışı ekonomidir. Türkiye'de elde edilen gelirlerin önemli bir kısmı vergilendirilmediği için, bir

yandan dolayı vergilerin toplam vergiler içindeki payı yükselmekte, diğer yandan da toplam vergi gelirlerinin GSYİH'ya oranı düşük kalmaktadır.

Bu tablo karşısında, OECD'nin çalışmanın önceki bölümlerinde belirtilen değerlendirme ve önerilerinin Türkiye'de aynen uygulanması mümkün görünmemektedir. Zira, OECD vergi yapısındaki ağırlığın gelir vergilerinden tüketim vergilerine kaydırılmasını önermektedir. Ancak, Türkiye'de toplam vergiler içerisindeki ağırlık zaten tüketim vergileri tarafındadır. Ayrıca, Türkiye'de toplam vergi gelirlerinin GSYİH'ya oranının OECD ortalamasının altında olması da gelir vergilerine yönelik önemli bir kayıt dışılık sorunu olduğunu göstermektedir. Türkiye'de yapılması gereken öncelikle kayıt dışı ekonomiyi OECD ortalamalarına kadar düşürmektir.

IMF ise mevcut ekonomik krize karşı, talep ve üretimdeki düşüşü engellemek amacıyla iyi tasarlanmış maliye politikalarının devreye sokulması gerektiğini belirtmektedir. Bu kapsamda uygulanabilecek maliye politikalarına örnek olarak; işsizlik ödeneğinde artış, gelir vergisi indirimi (özellikle borç yükü altındaki mükelleflere yönelik) ve sosyal güvenlik harcamalarının artırılması gibi önlemler gösterilmektedir.

Global ekonomik krizin derinleştiği 2008 yılı son çeyreğinden bugüne kadar çeşitli ülkelerde alınan vergisel önlemlere genel olarak bakıldığında ise iki temel nokta dikkati çekmektedir. Buna göre, söz konusu vergisel teşvikler krizden en çok etkilenen sektör ve kesimlere yönelik olarak ve geçici bir süre uygulanmak üzere yürürlüğe konulmaktadır. Örneğin, otomotiv sektörüne yönelik olarak hurda indirimi teşviği, hanehalkına yönelik olarak asgari geçim indiriminin yükseltilmesi, küçük ve orta ölçekli işletmeler için kurumlar vergisi oranının düşürülmesi gibi tedbirler, krizden en çok etkilendiği düşünülen kesimlere yönelik olarak ve bir ya da iki yıl gibi geçici süreler için uygulanacak olan teşviklerdir.

Öte yandan, mevcut ekonomik krizin daha da derinleşmesini önlemeye çalışan başta Amerika ve İngiltere gibi ülkeler, ciddi bir ikilemle karşı karşıya kalmış görünüyorlar. Buradaki ikilem; kısa vadede ekonomik krizin önüne geçmek amacıyla kamu kaynaklarının mali destekler, vergi indirimleri ve kamu yatırımları yoluyla piyasalara verilmesi karşılığında uzun vadede kamu borç stoğunda yaşanacak artış. Bugüne kadar krizle mücadele çerçevesinde atılan adımlar, enflasyon ve kamu borç stoğundaki büyük ölçekli artış riskine rağmen kamu kaynaklarının piyasalara enjekte edildiğini ve bu politikanın bir süre daha devam edeceğini gösteriyor. Bu durum ise, önümüzdeki dönemde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kamu finansmanı ve maliye politikalarının önemini daha da artacağını işaret ediyor. Diğer taraftan, kısa vadeli önlemlerle gelir ve tüketim vergilerinde yapılan geçici indirimlerin, artan bütçe açıklarını finanse etmek amacıyla orta vadede, özellikle gelişmiş ülkelerde, vergi artışları olarak karşımıza çıkması kaçınılmaz gibi görünüyor.

Kaynakça:

- 1- OECD Revenue Statistics 2008
- 2- www.imf.org

- 3- www.oecd.org
- 4- www.tax-news.com
- 5- www.ft.com